

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך מב, תשנ"א



האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לידתן של מלים (המשך)

נסקור גם הפעם כמה מהחלטותיה של האקדמיה שנתקבלו (בישיבת המליאה ביום י"א בכסלו התשנ"א).
 תינוקות של בית רבן יוצרים כלים ודמויות מחומר מעובד פלסטלינה. מלה זו היא מכשלה בפיהם, ומבטאים אותה במיני וּבְקִשִּׁים מרובים. מעתה ראוי להרגילם לקרוא לחומר זה טִינִיָּה טִין, שהוא חומר האדמה המשמש לִקְדָּרוֹת. אם תיקלט המלה בכּ הילדים תיקלט בוודאי גם בלשון המבוגרים, כנאמר: "מפי ויונקים"...

מרובות הן דרכי הסגירה והרכיסה: יש אבקאות (ראה הדברים ולולאות לכפתורים, יש לחצניות וקרסים, יש רוכסנים ועוד. כל אל עכשיו יותר ויותר מן השימוש, ואת מקומם תופסת המצאה מועי רצועות העשויות זו כנגד זו והן נצמדות במגע ונפרדות במשיכה אֲנו סוגרים היום תיקים וילקוטים, מעילים ונעליים, ועוד הרבה הטעונים סגירה. המלה הלועזית לעניין זה היא וּלְקָרוֹ (שם) ובעברית היא צִמְדָּן.

אַבְקָה

לשון רבים: אַבְקָאוֹת

חור פאריג, בדרך כלל מעובד סביב, המשמש לרכיסת כפתור וכיו"ב
 באנגלית: buttonhole

הבחן בין אַבְקָה לבין לוּלְאָה. הלולאה היא רצועה קטנה של אריג או של חוטים – מחוברת בשני קצותיה – לשם רכיסת הכפתור או להשחלת חגורה וכיו"ב
 באנגלית: thread loop, eyelet

הלשוניות שירדו עלינו עם הגלשונים: האם שמם הוא אמנם גִּלְשֹׁנִים או שמא גִּלְשֵׁנִים כמקובל בפי רבים? ומה טיבו של גלשן המים? הגם הוא גלשון, ורק האיש המשתמש בו הוא גִּלְשֵׁן?

הנה הפתרון שאישרה האקדמיה: הגִּלְשֹׁן הוא מעין דאון; הגִּלְשֵׁן הוא התקן לספורט המים; האדם המפעיל גלשן או גלשון הוא גוֹלֵשׁ. מכאן ואילך כך נאמר: הגִּלְשֹׁנִים נראו בשמי ירושלים; הוחלט על תחרות גִּלְשֵׁנִים בימה של תל-אביב; וכל הגולשים הצטיינו בזריזותם בים ובאוויר.

ונסיים במלה שלא נתקבלה כבר בשלבי הדיון הראשונים, והיא המלה **תרחיש**, שהציע אדם במכתבו אלינו לפני זמן רב והצעתו הובאה לדיון בוועדה. הובהר, שאין ה**תרחיש** המוצע אלא תרגום של סצנריום (scenarium) הלועזית, ותרגום מלה זו הוא, כידוע, **תסריט**. מקור המונח הוא במונחי הקולנוע, ועניינו העיקרי ההתרחשויות והאירועים של המחזה. משמעותה של מלה זו הורחבה גם לתכנית אירועים בכל תחומי החיים. משהתרחבה משמעותה של המלה ניתק הקשר בינה ובין התסריט, שהרי שוב אין היא קשורה בסרטי קולנוע. לעניין זה המציא מי שהמציא את המלה **תרחיש**, ונמצא שהמלה הלועזית סצנריום הולידה בעברית שתי מלים: **תסריט** ו**תרחיש**. הוועדה לא ראתה בחיוב התרחשות מעין זו. הרחבת המשמעות וצמצומה היא אחת התופעות הידועות בסמנטיקה, ואילו באנו לקרוא שם לכל ההסתעפויות וגוני המשמעות שבהרחבה ובצמצום לא היינו מספיקים, ולא עוד אלא שהיינו מטשטשים את הקשרים בין גוני המשמעות שהראייה הכוללת לגביהם יש בה טעם לשבח. ולראיה ספרו של עמוס עוז "המצב השלישי" (עמ' 206 למעלה), שהמחבר משתמש בו במלה **תסריט** בקשר להתרחשויות בתחום המדיני.

כללו של דבר: ה**תרחיש** נדחה בוועדה ולא הגיע לדיון במליאת האקדמיה. לאחרונה הייתה הסצנריום מלת אֶפְנָה בפי המראיינים והמראיינים בפרשנות מלחמת המפרץ, ורבים השתמשו במלה **תרחיש**. ספק רב הוא אם לאחר מלחמת המפרץ עוד אפשר יהיה לשים מחסום ל**תרחיש**. יש הרואים בחידוש המלה בחינת עושר השמור לבעליו לרעתו (כפי שסברו חברי הוועדה), ויש הרואים בה חידוש של צורך, וכיוון דעל – על.